

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Центр образования «Эрудит»

РАССМОТРЕНО
Методическим объединением
учителей начальных классов

Абрамова О.П.
Приказ №5 от «27» июня 2023 г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора

Иксва Е.Л.

УТВЕРЖДЕНО
Директор

Филдарова О.К.
Приказ №127 от «28» июня 2023 г.

**РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО ОСЕТИНСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ**

Срок реализации программы –

2023 - 2024 учебный год

Владикавказ, 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Осетинский язык»

для обучающихся 1-4 классов

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программæ 1-4 къласæн арæзт у ахæм бындурæвæрæг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программæ 1 – 4 кълæстæн (ныффидар æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукæйы министрад 2017 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ паддзахадон æвзаджы: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се 'рвылбоны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон æрмæг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæрæй иннæмæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу. Ирон æвзаджы лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлтæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвæрд хæстæ æнæкъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзагтæ хуыздæр æмæ æнцондæрæй базонынæн дæр. Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зониндзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амоны, æвзагæй алыхуызон уавæрты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хæйттæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культурæйы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературæ, æмзонд у йæ адæмимæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культуронисторион фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг нысæнтгæ сты: 1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд

æй æмбарын кæнын; 2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын; 3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон

архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зонындзинæдтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын; 4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинæдтæ æмæ универсалон ахуырадон архæйдтытæ (архайды нысан амонын, фæтк ын æвæрын, библиографион агуырды кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдурæттæ æмæ æндæр æвзæрæнты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй æмæ Интернетæй, тексты мидисыл кусын) базонын кæнын; 5) æвзаджы системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзаджы стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зонындзинæдтæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинæдтæ рæзын кæнын; 6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæ, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзаджы фæрæзтæй алыхуызон уавæрты пайда кæныны æгъдæуттæ, ныхасы этикетты нормæтæ базонын; активон дзырдурæт хъæздыг кæнын; 7) зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæй практикон хуызы пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы иумæйаг характеристикæ

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæныны сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын. Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысæнттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зонин; скъоладзау цы кары ис, ахуыры алы къæпхæнты (1-4кълæсты) йæ фæлтæрддзинад æмæ психологион миниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у: зонин: • мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд; • æвзагæн йæ йæ арæзт; • æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис; • ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ; • фаг дзырдуртон æрмæг; пайда кæнынмæ арæхсын: • ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй; • æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй; • алыхуызон лингвистикон дзырдуртæй. Лингвистикон компетенцимæ хауынц скъоладзауты зониндзинæдтæ наукæ «Ирон æвзаг»-æй, йæ хæйттæ æмæ æвзаг наукон æгъдауæй ахуыр кæныны нысæнттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонин. Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикеты нормæтæ зонинимæ. Ахуырады сæйраг иумæйаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ. Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» - ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йе 'гъдауттæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæрстгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгты (алыхуызон текстты) бындурыл. Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм хæстæ: – скъоладзаутæн базонин кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зониндзинæдтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зониндзинæдтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй; – скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пассивон дзырдуат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базоний литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын; – амонин æмæ хуыздæр кæнын орфографион æмæ пунктуацион арæхстдзинæдтæ æмæ фæлтæрддзинæдтæ; – хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын; – ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдуртæй æмæ æндæр æххуысгæнæг

литературæйæ, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæугæ æрмæг исын.

Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон фæстиуджытæ.

Удгоймагон фæстиуджытæ: 1) ирон æвзаг ирон адæмы сæйраг национ-культурон хæзнатæй иу кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджиаг бынат адæймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын; 2) ирон æвзаг эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонин, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурæйы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культурæ бæрзонд кæнынмæ тырнын; 3) дзырдурæ хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонин, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ рас тæмæ уæгъдибарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сæйраг иумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ): 1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонин: хъусын æмæ кæсын: – тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын; – кæсыны алы хуызтæ зонин (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стилистæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын; – тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын; – цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын; – алыхуызон фæрæзтæй (уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæугæ æрмæг исынмæ арæхсын; – дзырдурæтты алы хуызтæй, æххуысгæнаг литературæйæ (уымæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдибарæй пайда кæнын; – бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонин; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын; – ныхасон зæгъдтытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинадтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын; – ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонин; – текстмæ байхъуысын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ цыбырæй рафæлгъауынмæ арæхсын (пылан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци); – тексты сæйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идейæ бæрæг кæнын; – текстмæ байхъуысыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинæгтæ дзургæйæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгæйæ; – нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын; – диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын; – текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртæст кæнын; – алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ тексттæ, ныхасы стилистæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзиимæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ; – хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формæйы раст, уæгъдибарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ныхасы хæйтты кæрæдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдзинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдзинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын; – монолоджы алы хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдзинадтæ) æмæ диалоджы (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгард кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты

æвдыст æ. æнд.) зонын; – дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон нормæтæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдæуттæ æххæст кæнын; – этикеты нормæтæ æххæстгæнгæйæ ныхасы архайынмæ арæхсын; – ныхас кæнгæйæ, цæсгоммы, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын; – хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ дæттын; грамматикон æмæ ныхасон рæдыдытытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи тексттæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын; – чысыл хъусынгæнинæгтæ, реферар, доклад кæнынмæ арæхсын; быцæу ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын; 2) райст зонындзинæдтæй, арæхстдзинæдтæй, фæлтæрддзинадæй æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметтæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын; 3) алыварс адæмимæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцæу ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон нормæтæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнæформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдзинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды; 2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукæты æмæ ахуырады; 3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинæдты бындуртæ; йæ æмвæзтæ æмæ иуæгты бастдзинады æмбарынад райсын; 4) базонын лингвистикæйы бындурон æмбарынæдтæ: лингвистикæ æмæ йæ сæйраг хæйттæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæнынны уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалонхъуыддагон стильтæ, аивадон литературæйы æвзаг; наукон, публицистикон, официалонхъуыддагон стильты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæггæнæнтæ æмæ хицæндзинæдтæ ныхасы; 5) зонын ирон æвзаджы лексикæ æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы нормæтæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты; 6) дзырдæн алыхуызон раиртæст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион), синтаксисон раиртæст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтмæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастмæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинæдтæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ; 7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын; 8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхстдзинад ныхасы эстетикон фарсæн аргъ кæнынмæ, аивадон литературæйы тексттæн раиртæст дæтгæйæ. Скъолайы сæйрагдæр ахуыр кæнынц ирон литературон æвзаг, уымæ гæсгæ æвзагæн куыд предметæн æппæты æнгомдæр

бастдзинæдтæ ирон ис ирон литературæимæ. Æвзагон æрмæг арæхдæр ист цауы ирон аивадон уацмыстæй; уымæ, скъолайы литературæйы программæйы цы тексттæ амынд ис, уыдонæй дæр. Се 'рмæгæй пайдагæнгæйæ, æвзæрст цауынц дзырдты лексикон, грамматикон æмæ стилистикон миниуджытæ, орфографион æмæ пунктуацион æгъдæуттæ ахуыргонд цауынц, хъуыдыйæдтæ æмæ текстты хæйтты бастдзинæдтæ. Æвзаг æмæ литературæйы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рæзтыл кусгæйæ дæр. Ныхасы рæзтыл кусыны темæтæ уæрст цауынц грамматикон æрмæгыл, æмæ сын уымæ гæсгæ программæйы хицæнæй сахæттæ амынд нæй – ныхасы рæзтыл куыст цауы алы урочы дæр. Культурæзонæн æмæ коммуникативон компетенцитæ рæзын кæныны тыххæй программæ пайда кæны ирон аив литературæйы, адæмон сфæлдыстады, публицистикон, наукон æмæ официалон-хъуыддагон тексттæй æмæ сæ скъуыддзæгтæй. Уымæй уæлдай ма программæмæ гæсгæ арæст ахуыргæнæн чингуыты ис ахуырадон тексттæ – чингуыты авторты фыст тексттæ (тематикон пъланты бæрæггонд сты сæрмагонд нысанæй - *). Ацы программæйы сæрмагонд миниуæг у уый дæр, æмæ алы æвзагон темæ дæр æмбæрстгонд кæнæ фæлхатгонд цауы юæлвырд ныхасон æрмæджы – тесты – бындурыл. Изложенитæ æмæ нывæцæнты темæтæ æвзаргæйæ, архайын хъæуы, цæмæй уыцы куыстытæ æххуыс уой скъоладзауты фæллойдон, идейон æмæ этикон хъомыладæн. Архайын хъæуы, цæмæй скъоладзаутæ ирон æвзаджы фæрцы фаг информаци исой æхсæнадон царды æппæт къабæзтæй æмæ иронау дзурын æмæ фыссын зоной сæхи æхсæнадон куысты фæлтæрддзинады, бинонты царды, райгуырæн хъæу, горæты тыххæй, æндæр адæмтæ æмæ бæстæты царды тыххæй.

Æмбарынгәнән фыстæг

Кусæн программæ Дзапарты Зарæйы чиныгмæ гæсгæ.

Кусæн программæ арæзт æрцыд ног стандарты домæнтæм гæсгæ æмæ ЮНЕСКО-йы кафедрæйы арæзт ахуырадон комплекты бындурыл. Ирон литературон кæсынадæн лæвæрд цауы къуыри 2 сахаты

Райдайæн скъолайы бындур æвæрд æрцауы сывæллæтты алывæрсыг рæзтæн.

Уымæ гæсгæ ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæзт у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- хъуамæ сывæллæттæ сæ кæрæдзимæ иронау дзурын сахуыр уой. Уый тыххæй та хъæуы фидар фæлтæрддзинад кæсын, фыссын æмæ хъуыды кæнынæй;

- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын; ныхасы рæзтыл кусын; фылдæр базонинмæ æмæ интеллект уæрæхдæр кæнынмæ тырнын;

- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алывæрсыгæй хъомыл кæнын;

- хъазты хуызы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;

- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад рæзын кæнын.

Куыд зонæм, афтæмæй æппæтæй хуыздæр фадат уыцы нысанта сæххæст кæнынæн ис кæсыны урокты.

Ног (дыккаг фæлтæры) стандартты домæнтæ сты, цæмæй Уæрæсейы цæрæг алы адæмæн дæр йе 'взаджы кад се 'хсæн бæрзонддæр ист æрцауа, цæхгæр фæхуыздæр уа йæ ахуыр кæныны хъуыддаг. Уыцы хæстæ та æххæст кæны райдайæн скъола.

Кæсыны программæйы сæйраг идея у скъоладзауы ахуыры процессы сæйраг архайæг уæвынмæ сразæнгард кæнын.

Кæсыны программæйы сæйраг хицæндзинад – скъоладзаутæн комплексон æгъдауæй литературон кæсынады æгъдауттæ бацамонын.

Кæсыны программæйы спецификон хицæндзинæдтæ:

- текстыл бакусын куыд ныхасы иуæгыл;

- литературон уацмысы дзырдты аивдзинад æмæ сæ хицæндзинæдтæ

жанртæм гæсгæ æвзарын;

- уацмысы æвзаг æмæ сывæллæтты ныхасыл уыцы иумæ куыст;

- уацмысыл æмæ сывæллæттæн фыст чингуытыл иумæйагæй кусын;

- сывæллæттæн тексты тыххæй зонындзинæдтæ дæттын, æмæ аивадон - литературон уацмысы мидис æмбарын кæнгæйæ сабиты миддуне хъæздыгдæр кæныныл куыст.

Программæ домы, цæмæй скъоладзаутæ базоной тексты сæйрагдæр хъуыды рахицæн кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын, дзырдты нысаниуæг зонын, текстæн йæ аивадон æууæлтæ рахатын; сахуыр уой хъуыды кæнын, рæза сæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгард кæной чиныг кæсынмæ.

Кæсыны программæйы сæйраг нысан: сабиты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын ; ирон, уырыссаг ама æппæтдунеон литературæйы хуыздæр уацмысты фæрцы сывæллæтты миддуне хъæздыгдæр кæнын.

Кæсыны программæйы сæйраг хæстæ:

1. скъоладзауты дзырдгай хъæрæй кæсын ахуыр кæнын;
2. чиныг кæнæ хицæн уацмысы мидис æмбарын;
3. литературон уацмысты жанртæм гæсгæ æвзарын зонын;
4. сывæллæттæн фыст литературæйы зындгонддæр авторты зонын; цы уацымстæ ахуыр кæнынц, уыдоны авторты зæрдыл дарын.
5. уацмысы архайджыты мидуавæр æнкъарын;
6. цардмæ эстетикон æнкъарæнтæ гуырын кæнын;
7. сывæллæтты дунæмбарынад уæрæх кæнын;
8. сывæллæтты ныхас хæздыг кæнын;
9. скъоладзауты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын.

2. Текстыл кусгæйæ сывæллæтты ныхасы арæхстдзинад разынгæнæн мадзæлттæ:

1. *Кæсыны навыктæ рæзын кæнын:*

- раст æмæ æмбаргæ каст;
- дзырдгай каст;
- хуыздæр кæсæджы конкурстæ æмæ ерыстæ аразын;
- тагъ кæсыныл фæлтæрын.

2. *Аив кæсын æмæ дзурын:*

- хъæрæй æмæ хинымæры каст;
- раст дикции аразын, хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты раст артикуляцийыл куыст;
- тагъддзуринагтæ кæсын;
- орфоэпийы нормæтæ ахуыр кæнын;
- рольтæм гæсгæ кæсын.

3. 2-æм къласы «Литературон кæсынады» сæйраг ахуыргæнинад æрмæг (68 сах.)

Сæрды мысинæгтæ (5сах.). Тагъддæр уайут уе скъоламæ!(3сах.). Уарзын дæ, сызгъæрин фæззæг!(7сах.). Хорзæй хорз зæгъын хъæуы, æвзæрæй та-æвзæр(9сах.). Скодта Митын Лæг йæ урс кæрц(8сах.). æнæзивæг куы уай – хуыздæр бынат дæ бар!(9сах.). Мæргътæ æмæ цæрагойты дунейы(10сах.). Æгас цæуай, уалдзæг!(7сах.). Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон(10сах.). Фольклоры чысыл хуызтæ: уыци-уыцитæ, æмбисæндтæ, нымайæнтæ, ирхæфсæнтæ. Адæмон сфæлдыстад: адæм æмæ цæрагойты тыххæй аргъæуттæ. Палиндромтæ. Аив литературон жанртæ(басня, радзырд, аргъау, æмдзæвгæ). Зымæг, фæззæг, уалдзæг æмæ сæрды тыххæй уацмыстæ.

Ирон сывæллæттæн чи фыста, уыцы классикты сфæлдыстад(Хетæгкаты Къоста, Коцойты Арсен, Дзесты Куыдзæг æмæ иннæтæ). Нырыккон фысджыты сфæлдыстад. Уацмысты мидис. Аргъæутты геройты фæлгонцтæ; сфæлдыстадон хæслæвæрдтæ(радзырд кæронмæ ахæццæ кæнын, сæргонд æрхъуыды кæнын æмæ а.д.); уацмыс аивгæнæн мадзæлттæ.

Сабидуджы тыххæй уацмыстæ æмæ сæ автортæ. Уырыссаг литературæйæ æрбайсгæ уацмыстæ. Сæ авторты сын зонын(Е. Пермяк, К. Ушинский, М. Зоценко æмæ æнд.). Зæрдывæрдæй ахуыргæнинад æрмæг æмæ кæсыны æрмæг.

№	Сахаэттынымаэц	Урочы темэ	Универсалон ахуырадон архайдытэ	Урочы тип	Равзарианаг фарстатэ	Скьоладзауты зоньндзинаэдтэ м домэнтэ
1		Фыццаг урок. Хонэм уэ литературайы цымыдисаг дунемэ	<p>Зоньндзинадтэ райсыныл архайд (познавательные): информации агурын тексты, таблицаты, иллюстрациты, схемэты, компьютеры. Кэсыны алыхуызтэй пайда кэнын: фактуалон, амбэхст хуыдытэ.</p> <p>Анализ кэнын (сэйраг хуыды хицэн кэнын, цэмэй арэзт у), хатдзэгтэ кэнын факты бындырыл. Фэзындтэ амэ фактэ кьордтыл дих кэнын.</p> <p>информаци аразын (пъланы, тексты, таблицайы, схемэйы хуызы).</p>	Ног темэ ахуыр кэныны урок	Ног чиньгимэ зонгэ кэнын. Чиньгимэ кусын зоньн: чингуыты хуызтэ кэрэдзийэ иртасын(ахуыргэн аен, наукон, аивадон); чиньдэ автор чиньн, уый зоньн; йэ арэзт ын зоньн. Хьэугэ уацмыс куыд ссарэн ис. Куыд зылын хьэуы чиньгимэ.	<p>Зоньн: чиньдэ арэзт(цэар, сэргонд, титулон сыф, иллюстраци)</p> <p>Арэхсын: чиньгимэ архайын, зылын ам, хьэугэ уацмыс дзы ссарын</p>

Сарды мысинаэгтэ (5сах)

1		Чеджемты Г. «Ердзы диссэгтэ». Тагьдзуринаг	<p>. Фактэ, фэзындтэ, абстрактон амбарынаэдтэ кэрэдзиимэ барын.</p> <p>Аххосэгтэ агурын амэ сын хатдзэгтэ кэнын.</p> <p>Ахуыргэнэджы аххуысэй, кэна хибарэй ассоциатитэ агурын, модельтэ аразын.</p>	Ног темэ ахуыр кэныны урок	Уацмысы жанр зоньн. Ердзы рэсугьддинад амэ хьэздыгдинад амбарын амэ йын аргь кэнын. Чиньдэ нывмэ гэгсгэ халсарты нэмттэ зоньн. Тагьдзуринаг бахуыды кэнын. Амдзэвгэ зэрдывэрдэй сахуыр кэнын.	<p>Зоньн: уасмысты сэргэндтэ, жанртэ, сэ авторты нэмттэ, сэ сэйраг мидис, нывмэ гэгсгэ халсарты нэмттэ.</p> <p>Арэхсын – уацмыс аив, раст, амэ амбаргэ кэсынмэ</p> <p>– уацмысы темэ амэ сэйраг хуыды рахицэн кэнынмэ;</p> <p>– амдзэвгэ зэрдывэрдэй ахуыр кэнынмэ;</p> <p>– текст хи</p>
2	1	Астемыраты И. «Базары». Гаглоиты В. «Бэлэсы бындзэфхад»	<p>Регулятивон универсалон архайд:</p> <p>Нысан авэрын, проблемэ агурын амэ авэрын (урокэн, проектэн) ахуыргэнэгимэ амэ хибарэй.</p> <p>Нысан сэххэст кэныны фэрэзтэ агурын кьордты куспэйэ, кэна ахуыргэнэджы аххуысэй. Ахуыргэнэджы аххуысэй кэна хибарэй архайдэн пълан аразын.</p>	Ног аэрмэг	Уацмысты жанртэ зоньн. Ердзы рэсугьддинад амэ хьэздыгдинад амбарын амэ йын аргь кэнын. Чиньдэ нывмэ гэгсгэ дыргьтэ амэ халсарты нэмттэ зоньн. Радзырдэн сэргонд авзарын. Ердзон зонинаэгтэ	

			Пъланмæ гæсгæ кусын, нысанимæ йæ барын, рæдыдтæ агурын æмæ сæ раст кæнын.		бахъуыды кæнын. Текст æмбаргæ каст кæнын. йæ сæйраг хъуыды йын æмбарын.	ныхæстæй дзурынмæ, хæйттыл æй ди кæнынмæ, пълан ын аразынмæ
	1	Б.Сергунков. «Кæм бамбæхсы сæрд». Баситы М. «Розæ-дидинаг». Уыци-уыци.	Критеритæм гæсгæ нысан сæххæст кæныны къæпхæн сбæрæг кæнын.	Ног æрмæг	Жанр: литературон аргъау. Цæмæн у аргъау? Афæдзы афонты æрдзы ивддзинæдтæ иртасын. Текст хи ныхæстæй дзурын, хæйттыл æй дих кæнын зонын. Прозæ æмæ поэзийы хицæндзинад æмбарын. Рифмæ. Нывты диссагæй цы ис?	- текст сæйраг хъуыды хицæн кæнынмæ.
4	1	Коцойты А. «Хъæбатыр Габо» Уырымты П. «Кæсагахсæг». Къадзаты С. «Цы уары къæвда?»	Коммуникативон универсалон архайд: Хи хъуыдытæ искæмæн дзурын, аргументтæ æмæ сæ факттæй æххæст кæнын. Хи хъуыдытæ аивынмæ цæттæ уæвын, контр аргумент тыхджындæр куы рауайа, уæд. Критикон цæстæнгас химæ. Диалогы архайын: Искæмæ хъусын æмæ йæ фехъусын. Æндæр искæйы позици æмбарын(тексты авторимæ диалогы цæуын). Алыхуызон хæстæ сæххæст кæныны тыххæй фысгæ æмæ дзургæ тексттæ аразын (хибарæй æмæ ахуыргæнæгимæ). Коммуникативон хæстæ сæххæст кæнынæн алыхуызы ныхасы ситуацитæ аразын. Къæйтты,къордты кусын(лидеры, критикы, æххæстгæнæджы ролы). Конфликттæ мынæг кæнын,	Ног æрмæг	Жанр: радзырд. Ныфсхæст æмæ хъæбатырдзинады тыххæй. Радзырды мидис æмбарын. Иннæ сывæллæтты миниуджытæн аргъ скæнын. Æмбисæндтыл куыст. Ирхæфсæн. Уыци-уыци.	Зонын - уасмысты сæргæндтæ; -жанртæ, авторты нæмттæ; -сæйраг мидис; -сæрды маейты нæмттæ Арæхсын – уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ; -уыци-уыцитæ æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ; - тагъддзуринагтæ æ рæвдз æмæ

			баныхас кæнын зонин, барын.			раст дзурынмæ
5	1	Сæрды мысинæгтæ		Рефлекси. Контролон урок.	Сæрды тыххæй цы æрмæг рацыдысты, уымæй цы бадардтой сæ зæрдыл. Хи хъуыдытæ радзурын. Цыбыр радзырдтæ аразын. Æмдзæвгæ зæрдывардæй дзурын. Цы автортимæ базонгæ сты, уыдонæй кæй бахъуыды кодтой.	

Тагъдæр уайут уе скъоламæ (2сах)

1	1	Хетæгкаты Къ. «Лæгау». Л.Даскалова. «Алæмæты диссæгтæ» 1-аг хай	Удгоймагон универсалон архайд (личностные): Адæймаджы раконд хъуыддаг адæймагæй хицæн кæнын зонин, алыхуызон ситуациы йын аргъ кæнын зонин. Адæймаджы раконд хъуыддагтæй хорз кæнæ æвзæр рахонæн кæцыйæн ис, уый æмбарын(афтæ хи хъуыддагтæн дæр). Хи хорз, кæнæ æвзæр миниуджытыл сæгтын æмæ сæ æмбарын.	Ног темæ ахуыр кæнынны урок	Ног темæ. Уацмысты жанртæ зонин. Æмдзæвгæйы мидис æмбарын. Поэты фæдзæхст. Зæрдывардæй йæ сахуыр кæнын. Радзырды темæ, сæйраг хъуыды.Сæйраг геройы миниуджытæ, йæ архæйдтытæ.	
---	---	---	---	-----------------------------	--	--

2	1	Л.Даскалова. «Аламаты диссагта» 2- 3-аг хай	<p>Дæ райгуырæн бæстæимæ, Уæрæсеимæ дæ цы бæтты, уыцы миниуджытæ зонын æмæ сæ дзурын.</p> <p>Дæхи хуызæн чи нæу, ахæм адæмимæ дзурын зонын, æндæр адæмы хæттыты минавæрттæн аргъ кæнын.</p> <p>Иумæйаг хи дарыны æгъдæуттæй пайда кæнын зонын, конфликттæй хи хъахъхъæнын.</p> <p>Алыхуызон ситуациыты хи дарыны æгъдæуттæ æвзарын зонын.</p> <p>Хи æвзæр миниуджытæ зонын æмæ сын дзуапп дæттын(хи æфхæрын зонын, искæйы æфхæрд æмбарын дæхи раконд æвзæр хъуыддаджы тыххæй)</p>	Ног æрмæг фидар кæнын	Æмбаргæ æмæ аив каст. Текстæй хъæугæ скъуыддзаг æвзарын. Алы хъуыдыйады мидис дæр интонацийы фæрцы раст æмбарын. Къæйттæй куыст. Диалогы архайын.	
---	---	--	---	-----------------------	---	--

Уарзын дæ, сызгъæрин фæззæг!

1	1	Чеджемты Г. «Буркуырæтджын Н.Сладков. «Фæззæг къæсæрыл». Æмбисæндтæ. Тагъддзуринаг .		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Уацмысты жанртæ. Темæ, сæйраг хъуыды. Диалогы архайын. Архайджыты миниуджытæ. Æрдзы ивдзинадтæ фæззыгон. Адæмон æмæ литературон аргъауы хицæндзинад. Тагъддзуринаг бахъуыды кæнын. æмбисæндтыл бакусын.	
---	---	--	--	----------------------------	---	--

2	1	Быгъуылты Ч. «Мыст æмæ сырддонцъиу ы аргъау».		Ног æрмæг	Жанр. Сæйраг хъуыды. Архайджыты митæн аргъ кæнын. Диалогы архайын. Цы зонд амоны аргъау? Фæрстытæн дзуап дæттын. Пълан аразын.	
3	1	Ситохаты С. «Сырддонцъи у»		Ног æрмæг	Жанр. Афæдзы афон. Адæймаг æмæ цæрагойты'хсæн ахаст. Уацмыс хæйттыл дих кæнын. Диалог аразын. Адæймаджы цавæр миниуджытыл дзырд цæуы радзырды? Аив кæсын, орфозпийы нормæтæ хынцгæйæ. Аргъауы сырддонцъиумæ йæ абарын.	
4	2	Асаты А. «Булаæмæргъы фæззыгон зарæг».		Ног æрмæг	Жанр. Афæдзы афон. Уацмыс хæйттыл дих кæнын. Сæргæндтæ сын æрхъуыды кæнын. Зæрдæйы æнкъарæтæ равдисын. Аив кæсын, орфозпийы нормæтæ хынцгæйæ.	

5	1	Чеджемты Г. «Æрæгвæззæг »		Ног æрмæг	Жанр. Афæдзы афон. Текстимæ куыст. Фæззæджы тарст. Зымæгон нывтæ. Нывимæ куыст. Аив кæсын. Радзырд æрхъуыды кæнын. Фæззæджы мæйтæ.	
6	1	Уарзын дæ, сызгъæрин фæззæг! Тест.№1		Рефлекси	Хи зонындзинаедтæ сбæрæг кæнын. Фæззæджы тыххæй цы æрмæг рацыдысты, уымæй цы бадардтой сæ зæрдыл. Хи цæстæнгас равдисын. Цыбыр радзырдтæ аразын. Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй дзурын. Цы автортимæ базонгæ сты, уыдонæй кæй бахъуыды кодтой. Хи архайдæн аргъ скæнын.	
Хорзæй хорз зæгъын хъæуы, æвзæрæй та- æвзæр.						
1	1	Дзесты К. «Æххуысгæнд жытæ»		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Уацмысы жанр. Темæ, сайраг хъуыды. Чи уыд æцæг æххуысгæнаг? Диалогы архайын. Аив кæсын орфоэпион норматæм гæсгæ. Адæймаджы хорз æмæ æвзæр миниуджытæн аргъ кæнын Фæрстытæн дзуапп дæттын. Ног дзырдтæ бахъуыды кæнын.	

2	1	Тъехты А. «Хивæнд лæппу»		Ног æрмæг	<p>Темæ, сæйраг хъуыды. Æмбаргæ каст. Уацмыс хæйттыл дих кæнын. Пълан аразын. Адæймаджы хуыздæр миниуджытæн аргъ кæнын. Рæдыдыл сæттын æмæ йæ раст кæнын. Радзырдæн æндæр сæргонд дæттын. Нывтыл бакусын. «Сдзурын сæ кæнын». Фæрстытæн дзуапп дæттын.</p>	
3	2	М. Зоценко. «Сайын нæ хъæуы». Æмбисæндтæ.		Ног æрмæг	<p>Уацмысы жанр. Темæ, сæйраг хъуыды. Адæймаджы хорз æмæ æвзæр миниуджытæ. Бинонтæ: мад, фыд хо æмæ æфсымæры 'хсæн ахастытæ. Рæстдзинад æмæ сайын. Уацмысы сæйраг персонаж. Рæдыд æмæ йæ раст кæнын. Уацмысы цаутæ фæд- фæдыл равæрын, сæйрагдæры дзы рахицæн кæнын. Тексты хъуыдыйæдтæй пълан аразын. Хи ныхæстæй дзурын.</p>	

4	1	Плиты И. «Тæргайгæнæг ». Уыци-уыци.		Ног æрмæг	Уацмыс аив кæсын. Жанр, темæ. Адæймаджы æвзæр миниуджытæ. Бинонтæ: мад æмæ æфсымæрты 'хсæн ахастытæ. Æмбисонды мидис æмбарын Уыци- уыци бахъуыды кæнын. Хъуыдыйæдтæ хъæугæ дзырдтæй æххæст кæнын.	
5	1	В. Осеева. «Хæларзæрдæ чызг»		Ног æрмæг	Литературон аргъауы хицæндзинад. Ирони. Уацмыс кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын. Хи цæстæнгас æвдисын. Хæлардзинадæн уæйгæнæн нæй, æууæнкæн та- хæрæн. Уацмысæн æндæр кæрон æрхъуыды кæнын.	
6	1	В. Осеева. «Хæларзæрдæ чызг». Ирони.		Рефлекси.	Хи зонындзинæдтæ сбæраг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдæмæ арфдæр цы бахызт. Æз афтæ бакодтаин? Цæмæн равзæрста автор йæ уацмысæн дæлгоммæ ныхас(ирони)? Цы цæстæнгас мæм сæвзæрд уацмысы сæйраг персонажмæ?	

7	1	Хъантемыраты К. «Аслæнбег».		Ног æрмæг	Уацмыс аив кæсын. Жанр, темæ. Адæймаджы æвзæр миниуджытæ. Бинонтæ: мад, фыд æмæ сæ лæппуйы 'хсæн ахастдзинаedtæ. Диалогон ныхасы архайын. Æмбисæндты хъуыды равзарын. Пъланмæ гæсгæ радзырд хи ныхæстæй дзурын.	
8	1	Джиоты К. «Æнæрхъуыды чызг». Тагъдзуринаг . Ирхæфсæн. Чеджемты Г. «Сæныччы фыццаг балц хъæдмæ».		Ног æрмæг	Уацмысты жанртæ. Сæйраг хъуыды, темæ. Æнæрхъуыдыдзин ад, хинæй цæуын. Сыгъдæгзæрдæ æмæ æнæхин уæвын. Ирхæфсæн æмæ тагъдзуринаг. Хатдзæгтæ скæнын. Диалогон ныхас. Къæйттæй куыст.	
9	1	Хорзæй хорзæгъын хъæуы, æвзæрæй та-æвзæр. Тест.№2 кæнæ нывмæ гæсгæ сочинени		Контролон урок	Рацыд уацмыстыл афæлгæст. Авторты зонын. Адæймаджы æвæрццаг æмæ æппæрццаг миниуджытæ. Бинонты 'хсæн хуыздæр ахастдзинаedtæ цы уацмысты ис , уыдон хицæн кæнын. Æвзæр миниуджытæ æмæ сæ аххосæгтæ. Тагъдзуринагтæ, æмбисæндтæ æмæ ирхæфсæнтæй цы бахъуыды кодтой. Ахуыргæнæг æмæ скъоладзауты иумæйаг хатдзæг. Сабиты хи	

					хъуыдытæ. Диалогон ныхас. Зæрдывæрдæй чи цавæр æмдзæвгæ бахъуыды кодта. Къордтæй æмæ къæйттæй куыст	
--	--	--	--	--	---	--

Скодта Митын Лæг йæ урс кæри

1	1	Хъайтыхъты Г. «Зымæг». Уыц и-уыци. Ситохаты С. «Тудзи æмæ сырддонцъиу» .		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Зымæгон æрдзы ивддзинæдтæ. Абарст(мит æмæ ссад). Сабиты æнкъарæнтæ. Зæрдывæрдæй йæ ахуыр кæнын. Уыци-уыци. Радзырд. Зымæгон хъызт. Сырддонцъиуы æргъæвст. Тудзийы диссаджы ми. Абарст(адæймаг æмæ цæрæгойтæ). Радзырд хæйттыл дих кæнын. Сæргæндтæ сын хъуыды кæнын. Къордтæй куыст.	
2	2	Н. Павлова. «Зымæгон аргъау». Чеджемты Георы тæлмац.		Ног æрмæг	Литературон аргъау. Йæ хицæндзинад. Хæларзæрдæ æмæ æууæнк. Чъындыдзинад, хиндзинад. Рæдыд афойнадыл раст кæнын. Нывтæм гæсгæ куыст. Дзырднатон	

					куыст. Спенкæ саразын	
3	1	Цæрукъаты В. «Заз». Палиндром.		Ног æрмæг	Лирикон уацмыс. Дзырдуатон куыст. Нывмæ гæсгæ радзырд кæнæ аргъау æрхъуыды кæнын.	
4	1	Скодта Митын Лæг йæ урс кæрц		Рефлекси	Хи зонындзинадтæ сбæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдыл тынгдæр цы бадардтон. Радзырд æмæ æмдзæвгæ кæрæдзийæ цæмæй хицæн кæнынц. Чиныджы кæрон цы нывтæ ис, уыдонæй темæмæ хæстæгдæр чи у, уымæ гæсгæ чысыл радзырд саразын.	
5	1	Къадзаты С. «Цæй, ныр та ды дæр фæлвар- Ам хъæугæ дзырдтæ ссар!». Будайты М. «Зæронд Ног азы æхсæв».		Ног æрмæг	Нывмæ гæсгæ куыст. Уацмысы жанр, йæ мидис. Радзырды сæйраг архайæг Тетейы миниуджытæ. Сабиты цин. Тетейы нанайæн характеристика раттын. Лексикайыл куыст.	

					«Хæдзаронты» нысаниуæг.	
6	1	Къадзаты С. «Зымæгон райсом». Уыци- уыцитæ. Зымæджы мæйты нæмттæ.		Ног æрмæг	Нывты бæсты хъæугæ дзырдтæ æвæрын. Фæрстытæн дзуапп дæттын. Уыци-уыцитæ базонын. Стъæлфыты бæсты хъæугæ дзырд æвæрын. Зымæджы мæйтæ бахъуыды кæнын.	
7	1	Скодта Митын Лæг йæ урс кæрц Тест №3		Контролон урок. Зымæджы темæйæ рацыд æрмæг фæлхат кæнын	Уацмысты жанртæ иртасын. Ног лексикæ. Рацыд темæйæ зонындзинæдтæ бæрæг кæнын. Ног азы бæрæгбоны равзæрд. Уацмысты сæргæндтæ, авторты нæмттæ. Аив, æвзаргæ, æмæ æмбаргæ каст. Нывты мидис. Нывтæм гæсгæ радзырдтæ, аргъæуттæ хъуыды кæнын. Дзырдтæ хъæугæ дамгъæтæй, хъуыдыйæдтæ хъæугæ дзырдтæй æххæст кæнын. Зæронд Ног Азы бæрæгбоны равзæрд. Ирон хæринагтæ уыцы бæрæгбонмæ.	

Æнæзивæг куы уай – хуыздæр бынат дæ бар!

1	1	Æмбалты Ц. «Скъоламæ». К. Ушинский «Дыууæ гутоны».		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Темæйы мидис. Уацмысты жанртæ, сæ сæйраг хъуыды. Цæмæ разæнгард кæнынц сабиты? Æмдзæвгæйы афæдзы афон. Дзырд синонимæй ивын. Зæрдывардæй ахуыр кæнын. Аргъаумæ æмбисонд æрхæссын. Уацмысы сæйраг хъуыды æвдисæг бынат агурын. Дзырдуат.	
2	1	Баситы М. «Хъæбулы зæрдæ». Тагъдзуринаг . Джиоты К. «Хæдзармæ куыст». Мæстæймарæ н.		Ног æрмæг	Уацмысты жанртæ, сæ сæйраг хъуыды. Дыууæ чызджы абарын, æмбисæндтæ сæм æрхæссын. Радзырдæн хорз кæрон æрхъуыды кæнын. Фæндонмæ гæсгæ æмдзæвгæйы хай зæрдывардæй ахуыр кæнын. Радзырдæн хорз кæрон æрхъуыды кæнын.	
3	1	Е. Пермяк. «Филя». Мæстæймарæ н. Баситы М. «Мæ бандон». Уыци -уыцитæ.		Ног æрмæг	Уацмысы сæйраг хъуыды. Адаймаджы æвзæр миниуджытæ- хивæнд, хиппæлой æмæ рæузонд. Радзырд пъланмæ гæсгæ хи ныхæстæй дзурын. Ног дзырдтæ.	

					Беседæ: «Хи куыд дарын хъæуы». Филя æмæ æмдзæвгæйы лæппуйы миниуджытæ абарын. Уыциуыцитыл куыст..	
4	1	Тъехты А. «Æгънæг»		Ног æрмæг	Уацмысы сæйраг хъуыды. Адæймаджы хорз миниуджытæ: коммæ кæсын, хистæры ныхасæн аргъ кæнын. Раст хъомылад: сывæллоннæн йæхи куыстыл æфтауын, амонын. Къæйттæй куыст-диалогы архайын. Аив кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын.	
5	1	Ю. Ермолаев. «Дыууæ адджын гуылы». Ирхæфсæн. Гæдиаты С. «Кæсаг, хæфсæмæ цъиусур».		Ног æрмæг	Уацмысты сæйраг хъуыды. Жанртæ. Адæймаджы æвзæр миниуджытæ: æгоммæгæс, хивæнд хистæры ныхасæн аргъ нæ кæнын. Мады хъомыладон мадзæлттæ. Фарст: Мад раст бакодта? Хи хъуыдытæ зæгъын. Рольтæм гæсгæ каст. Аив, раст æмæ æмбаргæ каст. Басняйы сæйраг хъуыды. Ирхæфсæн кæнæ басня зæрдывæрдæй бахъуыды кæнын.	

6	1	Гæззаты И. «Йæ зивæджы- йæ мæлæт». Æмбисæндтæ.		Ног æрмæг	Уацмысы сæйраг хъуыды. Жанр. Адæймаджы æвзæр миниуджытæ: зивæггæнаг, æгоммæгæс, хивæнд хистæры ныхасæн аргъ нæ кæнын. Фарст: Кæй аххосæй сси Мыстачъе ахæм? Фыццаг хайы фæстæ фарст: Дарддæр Мыстачъи цы хъуамæ фæуа? Цæггай –абзацгай каст. Хъæлæсы уагæй мад æмæ фыды ныхæстæ хицæн кæнын. Дыккаг хай: Сабыр хъæлæсы уагæй кæсын, æртæ хайыл æй адих кæнын, алы хайæн дæр сæргонд раттын. æмсисæндтæ аргъауы кæцы бынат æвдисынц, уыдон ссарын. Аргъауæн хорз кæрон æрхъуыды кæнын.
7	1	К. Ушинский. «Хъазтæ» Ирхæфсæн.		Ног æрмæг. Рефлекси	Уацмысы жанр. Рольтæм гæсгæ каст. Уацмысы сæйраг хъуыды æвдисæг дзырдтæ агурын. Ныв цы хаймæ ахæссæн ис, уыцы бынат ссарын æмæ йæ бакæсын. Текст цы хъæлæсы уагæй кæсгæ у, уый сбæрæг кæнын. Тексты агурын, фæрстытæн дзуапп цы бынат

					<p>ратдзæн,уый. Хи ныхæстæй йæ радзурын.</p> <p>Хи зоньндзинæдтæ сбæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдыл тынгдæр цы бадардтон. Радзырд æмæ æмдзæвгæ кæрæдзийæ цæмæй хицæн кæнынц. Цы у басня та? Чиньджы кæрон цы нывтæ ис, уыдонæй темæмæ хæстæгдæр чи у, уымæ гæсгæ чысыл радзырд саразын</p>	
8	1	Узбекаг аргъау: «Цыргъзонд æфсымæртæ».		Фæсурокты кæсын	<p>Уацмысы жанр. Ног дзырдтæ. Фæрстытæн дзуапп дæттын. Цавæр у уацмысы сæйраг хъуыды. Цы пайта у цыргъзонддинад?</p>	
9	1	Æнæзивæг куы уай – хуыздæр бынат дæ бар! Сочинени		Контролон урок.	<p>Уацмысты жанртæ кæрæдзийæ иртасын. Ног лексикæ. Рацыд темæйæ зоньндзинæдтæ бæрæг кæнын. Уацмысты сæргæндтæ, авторты нæмттæ. Аив, æвзаргæ,æмæ æмбаргæ каст. Нывты мидис. Нывтæм гæсгæ радзырдтæ, аргъæуттæ дзурын. Дзырдтæ</p>	

					хъæугæ дамгъæтæй, хъуыдыйæдтæ хъæугæ дзырдтæй æххæст кæнын. Зæрдывæрд уацмыстæ дзурын.	
Мæргътæ æмæ цæрæгойты дунейы						
1	1	Асаты А. «Сырдты бæрæгбон». Ирхæфсæн.		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Темæйы хицæндзинад. Нывы æмæ æмдзæвгæйы æнахуырай цы ис?. Æмдзæвгæйы архайджытæ æцагæйдæр кафын зонынц? Аргъæуутты иууылдæр сæ кæрæдзимæ хæлар цæстæй кæсынц? Сырдтæй алкæцийы миниуæг дæр радзурын. Зæрдывæрдæй йæ сахуыр кæнын. Ирхæфсæн бахъуыды кæнын.	
2	1	Дзесты К. «Хъæбатыр тæрхъус». Уыци-уыци.		Ног æрмæг	Литературон аргъау. Автор. Цавæр уацмысæй ма зындгонд у автор? Аргъауы сæйраг хъуыды. Хъуыдымæ гæсгæ сæргонд æвзарын. Фыссæджы ахаст йæ персонажмæ. Уыци-уыци	

					бахъуыды кæнын.	
3	1	Астемыраты И. «Гидус». Ирхæфсæн.		Ног æрмæг	Радзырды мидис. Йæ сæйраг хъуыды. Цы хъуамæ фæуыдаиккой гæдыйы лæппынтæ? Диссагæй та цы ис радзырды? Радзырдæн æндæр кæрон æрхъуыды кæнын. Ирхæфсæн зæрдывæрдæй сахуыр кæнын.	
4	1	Хъайтмазты А. «Сидзæр». Виталий Бианки. «Зараг цъиу».		Ног æрмæг	Лирикон æмдзæвгæ. Йæ мидис. Сабиты æнкъарæнтæ æргом кæнын. Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. Радзырд аив кæсын. Йæмидис ын æмбарын кæнын. Цæрæгойты миниуджытæ зоньын.	
5	1	Скодта Митын Лæг йæ урс кæрц. Æнæзивæг куы уай – хуыздæр бынат дæ бар. Мæргътæ æмæ цæрæгойты дунейы Тест №5		Рефлекси	Рацыд темæтæй хи зоньндзинаедтæ бæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдæмæ арфдæр кæцы темæ бахызт. Æз афтæ кæцы ран бакодтаин? Цы мын амоны автор йæ уацмысты персонажты	

					архæйдтытæй. Цы цæстæнгас мæм сæвзæрд уацмысты сæйраг архайджитæм? Цыбыр радзырд æрхъуыды кæнын. Тагъдзуринагтæ, уыци-уыцитæ, ирхæфсæнтæ. Нывтæм гæсгæ куыст.	
6	1	Хъайтыхъты А. «Додæ æмæ хъазтæ». «Цæуыл куыдта Сослан». Ирхæфсæн		Ног æрмæг	Нывтæм гæсгæ куыст. Радзырдты сæйраг хъуыды. Додæ æмæ Сосланмæ цы ис иумæйагæй? Хъаз хиппæлой æмæ куыдз тæргайгæнаг. Ирхæфсæн рæвдз кæсын. Радзырд аив кæсын.	
7	1	Хъантемыраты К. «Асайдта нанайы». Палиндром.		Ног æрмæг	Радзырды сæйраг хъуыды. Нывмæ гæсгæ куыст. Хазбийы сайæгой схонæн ис? Уæдæ цавæр зæрдæйы хицау у? Радзырд аив кæсын æмæ хиныхæстæй дзурын.	
8	1	Хаджеты Т. «Рувас, уасæг æмæ лæг»		Ног æрмæг	Æмдзæвгæ кæсын. Дзырднат. Цы зонд амоны уацмыс?	

9	1	Аргъау. «Рувас æмæ зыгъарæг»		Ног æрмæг	Аргъауы сæйраг хъуыды. Литатурон æмæ адæмон аргъауы хицæндзинад. Аив кæсын, хи ныхæстæй дзурын. Хæларыл хинæй цæуын. Хи хъуыдытæ зæгъын. Цæрæгойты миниуджытæ.	
Æгас цæуай, уалдзæг!						
1	2	Нигер. «Сабиты зарæг». Æмбисæндтæ. К. Ушинский. «Мыдыбындз ытæ».		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Æмдзæвгæ кæсын. Дзырдуат. Æмбисæндтæ ахуыр кæнын. Аргъау рольтæм гæсгæ кæсын. Афæдзы афонтæ. Мыдыбындзыты миниуджытæ. Уацмыс хæйттыл дих кæнын.	
2	1	Хетæгкаты Къ. «Зæрватыкк». Тагъддзуринаг . Уыци- уыцитæ.		Ног æрмæг	Лирикон æмдзæвгæ. Уалдзыгон мæргътæ. Зæрватыччы миниуджытæ. Тагъддзуринаг æмæ æмдзæвгæ зæрдывæрдæй ахуыр кæнын. Уыци-уыцитæ базонын.	
3	1	Уырымты П. «Мыст æмæ нартхоры нæмыг». Уыци-уыци		Ног æрмæг	Литатурон аргъау. Авторы зонын. Аргъауы сæйраг хъуыды. Нартхоры гагайы тас. Йæ ирвæзынгæнæг. Æрдзы ивддзинæдтæ уалдзыгон. Уыци-	

					уыци ахуыр кæнын.	
4	1	Дж. Родари. «Хур æмæ мигъ» Æмбисонд. Уалдзæджы мæйты нæмттæ.		Ног æрмæг	Литературон аргъау. Автор. Аргъауы сæйраг хъуыды. Цавæр адаймæгты миниуджытæ æвдисы автор хур æмæ мигъы хуызы? Уалдзæджы мæйты нæмттæ бахъуыды кæныныл куыст. Æмбисонд бахъуыды кæнын.	

Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон

1	1	Хозиты П. «Райгуырæн бæстæ».		Ног темæ ахуыр кæныны урок	Радзырд. Йæ сæйраг хъуыды. Нывмæ гæсгæ куыст. Цы у ирон лæгæн Фыдыбæстæ? Райгуырæн бæстæ æмæ ныййарæг мад. Уарзон хъæбул æмæ хъæбулы уарзондзинад. Фыдæлты æгъдæуттæ æмæ мадæлон æвзаг. 2	
---	---	---------------------------------	--	----------------------------	---	--

2	2	Джыккайты Ш. «Бæрзонд æфцагыл» Æмбисонд.	Ног æрмæг	Уацмысы жанр. Автор. Радзырды сæйраг хъуыды. Дыууæ суадоны æмæ дыууæ гагайы-иу хох иу зæххы сой(цы нысан кæнынц, уый бамбарын кæнын). Цæгат æмæ Хуссар. Хæлардзинад æмæ æфсымæрдзинад. Цæргæс-зæххы фарн, хæхты уд. Фысгæ кæнæ дзургæ сочинени. Дзырдуатон куыст. Æмбисонд бамбарын кæнын æмæ йæ бахъуыды кæнын.
3	1	Ходы К. «Цин». Палиндром.	Ног æрмæг	Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Нывмæ гæсгæ куыст. Æнæзонгæ дзырдтæ сбæрæг кæнын. Раст кæсын. Хъæлдзæг хъæлæсы уагæй кæсын. Аив кæсыны конкурс саразын(жюриы скъоладзаутæ сæхæдæг). Палиндром бахъуыды кæнын.
4	1	Джыккайты Ш. «Уызыны хæдзар». Æмбисонд .	Ног æрмæг	Автор. Уацмысы жанр. Аргъауы сæйраг хъуыды. Уызыны цард кæйдæр хæдзары. Фысымты цæстæнгас уызынмæ. Цы нæ фаг кæны уызынæн? Цы у хи хæдзар? Дойны æмæ æххормаг цæуылнæ тых кæнынц уызыныл? Хи хæдзар æмæ хи бæстæмæ уарзондзинад. Æмбисонды хъуыды зæрдыл бадарын.
5	1	Хъайтыхъты А. «Баба, уæлахиз мæ хъæуы».	Ног æрмæг	Автор. Уацмысы жанр. Радзырды сæйраг хъуыды. Фыдыбæсты Стыр хæсты тыххæй хуымæтæг зонындзинæдтæ радтын. Цы хоны гыццыл лæппу уæлахиз? Текст раст, аив кæсын. Цæггæй (абзацгай) каст. Фыццаг дыууæ абзацы дзырдтæ дывæргонд æмхъæлæсон дамгъæтимæ ссарын. Дзырдуатон куыст.

6	1	Джыккайты Ш. «Мæсгуыты хабар».		Ног æрмæг	Радзырды автор, йæ сæйраг хъуыды. Дзырдуатон куыст. Текст раст, æмбаргæ каст бакæнын. Ныв цы бынатмæ ахæссæн ис, уый ссарын æмæ бакæсын. Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын.	
7	1	Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон.		Контролон урок	Чиниджы 145-æм фарсыл цы фæрстытæ ис, уыдонæн дзуæппытæ раттын. Сывæллæтты фæндонмæ гæсгæ æмдзæвгæтæ зæрдывæрдæй дзурын.	

Азы кæронмæ скъоладзаутæ хъуамæ базоней:

- æмбаргæ, аив æмæ раст кæсын;
- хъæлæсы уаг раст аразын;
- чысыл текст хинымæр кæсын;
- цы уацмыс бакастысты, уый мидисæй фæрстытæн раст дзуæппытæ дæттын;
- сæ хъуыдымæ гæсгæ кæрæдзимæ хæстæг дзырдтæ иртасын;
- радзырд, аргъау, æмдзæвгæ кæрæдзийæ иртасын;
- зындгонд фысджыты нæмттæ зонын, сæ уацмыстæ сын ранымайын.

Литературæ:

1. Дзапарты З.Кæсыны чиныг 2 къласæн. Дзæудж. 2011-10
2. Моурауты М. Дидактикон æрмæг ныхасы рæзтыл кусынаен. Дзæудж. 2011
3. Моурауты М. æмбисæндтæ æмæ уыци-уыцитæ. Дзæудж. 2011
4. Моурауты М Дидактикон хъæзтытæ æмæ улæфты минуттæ. Дзæудж. 2011-10-12
5. Уалыты Т., Джусойты К., Дзытиаты Э. Сывæллæттæ литературæйæ хæслæвæрдтæ 2 къл. Ирон æвзаг æмæ кæсыны уроктæм. Дзæудж. 2005
6. Уалыты Т. Цалдæр ныстуаны æрыгон ахуыргæнæгæн. Дзæудж. 2005
7. Бзарты Р. Нæ Райгуырæн бæстæйы истори. Алан æмæ Уæрæсе рагзаманты.
8. Ирон. æвзаг æмæ литературæйы программæтæ 1-11 къл. Дзæудж. 2005

9. Пагæты З. 1-4 къл. Ахуыргæнинагтæ кæсын- фыссын куыд зонинц, уымæн бæрæггæнæнтæ æварыны бæрцбарæнтæ. Дзæудж. «Ирыстон» 2003
10. Æлдаттаты В. Нæ алыварсы дуне нывты хуызы. Дзæудж. «Ирыстон» 2003
11. Никандров Н.Д., Рыжаков М.В. Примерные программы начального общего образования. Ч.1 Просв.2009.
12. Демидова М.Ю. и другие. Оценка достижения планируемых результатов в начальной школе. Ч.1 Просв.2010.

Кусæн программæ арæзт æрцыд ног стандарты домæнтæм гæсгæ æмæ ЮНЕСКО-йы кафедрæйы арæзт ахуырадон комплекты бындурыл. Ирон литературон кæсынадæн лæвæрд цæуы къуыри 1 сахаты (æдæппæт 34 ахуырадон къуырийы-34 сахаты)

Райдайæн скъолайы бындур æвæрд æрцæуы сывæллæтты алывæрсыг рæзтæн.

Уымæ гæсгæ ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæзт у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- хъуамæ сывæллæттæ сæ кæрæдзимæ иронау дзурын сахуыр уой. Уый тыххæй та хъæуы фидар фæлтæрддзинад кæсын, фыссын æмæ хъуыды кæнынæй;

- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын; ныхасы рæзтыл кусын; фылдæр базонынмæ æмæ интеллект уæрæхдæр кæнынмæ тырнын;

- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алывæрсыгæй хъомыл кæнын;

- хъазты хуызы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;

- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад рæзын кæнын.

Ног (дыккаг фæлтæры) стандартты домæнтæ сты, цæмæй Уæрæсейы цæраг алы адæмæн дæр йе 'взаджы кад се 'хсæн бæрзонддæр ист æрцæуа, цæхгæр фæхуыздæр уа йæ ахуыр кæныны хъуыддаг. Уыцы хæстæ та æххæст кæны райдайæн скъола.

Ирон æвзаджы программæйы сæйраг идея у скъоладзауы ахуыры процессы сæйраг архайæг уæвынмæ сразæнгард кæнын.

Ирон æвзаджы программæйы сæйраг хицæндзинад – скъоладзаутæн комплексон æгъдауæй æвзаджы тыххæй зонындзинæдтæ раттын.

Æвзагзонынады программæйы спецификон хицæндзинæдтæ:

- мадæлон æвзагыл дзурыны нормативон арæхстдзинад: дзырдты растфыссынад æмæ растдзурынад, хъуыдыйæдты арæзт æмæ фыссынад.
- лингвистикон компетенци: æвзаджы иуæгты системон ахуырад, сæ арæзт, зæлынад, фыссынад æмæ ныхас;
- ныхасы компетенци: ныхас æмбарын æмæ дзы арæхстджынæй пайда кæнын хъуыдыйæдтæ аразгæйæ;
- коммуникативон компетенци: æвзагæй пайда кæныны фæлтæрддзинад ныхасы алыхуызон сферæты рæзын кæнын (царды, ахуырады æмæ а.д.);
- культурон компетенци:
- лингвокультурологическая (лингвокультурологическая) компетенция: изучение русского языка проводится на основе диалога национальной культуры с русской культурой с целью более глубокого понимания их обеих, а также русского языка и русской речи, созданных на русском языке произведений, для подготовки учащегося к межкультурной коммуникации и для его воспитания как поликультурной личности.

№	Сахæттывнымæц	Урочы темæ	Универсалон ахуырадон архæйдтытæ	Урочы тип	Равзари наг фарстатæ	Скъоладзауты зониндзинадтæ м домæнтæ
1	Дзырд. Хъуыдыйад.	Скъола Фыццаг къласы рацыд æрмæг зæрдыл æрлаууын кæнын.	Зониндзинадтæ райсыныл архайд (познавательны е): информаци агурын чиныджы, таблицæты, иллюстрациты, схемæты, компьютеры. Анализ кæнын (сæйраг хъуыды хицæн кæнын, цæмæй арæзт у), хатдзæгтæ кæнын факты бындурыл. Фæзындтæ æмæ факттæ къордтыл дих кæнын. информаци аразын (пъланы, текст, таблицæйы, схемæйы хуызы).	Рацыд æрмæг зæрдыл æрлаууын кæнын	- Чиныджы арæзтимæ зонгæ кæнын. Чиныгимæ кусын зонин: чингуыты хуызтæкæрæдзийæ иртасын(ахуыргæн æн, науко, аивадон); чиныджы автор чи у, уый зонин; йæ арæзт ын зонин. Хъæугæ темæ куыд ссарæн ис, раиргæстытæ, зæрдылдаринагтæ æмæ æмбарынгæнæн дзырдуатæй куыд пайда кæнын хъæуы. - Текст æмбарынад. Текст хъуыдыйæдтыл дих кæнын. Хъуыдыйад.	Зонин: чиныджы арæзт(цъар, сæргонд, титулон сыф, иллюстраци) Арæхсын: чыныгимæ архайын, зилын æм, хъæугæ æрмæг дзы ссарын
2	Мыртæ æмæ дамгъæтæ		Фактæ, фæзындтæ, абстрактонæмбарынадтæ кæрæдзиимæ барын. Аххосæгтæ агурын æмæ сын хатдзæгтæ кæнын. Ахуыргæнæджы æххуысæй, кæнæ	Рацыд æрмæг зæрдыл æрлаууын кæнын	Предмет, миниуæг æмæ архайдæвдисæг дзырдтæ.	Зонин: ныхасы хæйттæ кæрæдзийæ хицæн кæнын фæрстытæм гæстæ; Арæхсын: фæрстытæн дзуаппытæ дæттынмæ. Ног дзырдтæй ныхасы пайда

			хибарæй ассоциацитæ агурын, модельтæ аразын			кæнынмæ.
--	--	--	---	--	--	----------

Сæрды мысинагтæ.

3		Хъæлæсон æмæ æмхъæлæс он мыртæ	Удгоймагон универсалон архайд (личностные): Адаймаджы раконд хъуыддаг адаймагай хицæн кæнын зонын, алыхуызон ситуациты йын аргъ кæнын зонын. Адаймаджы раконд хъуыддагтæй хорз кæнæ æвзæр рахонæн кæцыйæн ис,уый æмбарын(афтæ хи хъуыддагтæн дæр). Хи хорз, кæнæ æвзæр миниуджытыл сæттын æмæ сæ æмбарын. Дæ райгуырæн бæстæимæ, Уæрæ сеимæ дæ цы бæтты, уыцы миниуджытæ зонын æмæ сæдзурын. Дæхи хуызæн чи нæу, ахæм адæмимæ дзурын зонын,æндæр адæмы хæттыты	Рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсо н мыртæ.	Зонин: мыртæ дих кæнын Арæхсын: дзырдтæ уæнгтыл дих кæнынмæ, иу рæнхъæй иннæмæ хæссынмæ.
---	--	---	---	---	--	---

			<p>минæвæрттæн аргъ кæнын. Иумæйаг хи дарыны æгъдæуттæй пайда кæнын зонын, конфликттæй хи хъахъхъæнын. Алыхуызон ситуациы хи дарыны æгъдæуттæ æвзарын зонын. Хи æвзæр миниуджытæ зонын æмæ сын дзуапп дæттын(хи æфхæрын зонын, искæйы æфхæрд æмбарын дæхи раконд æвзæр хъуыддаджы тыххæй)</p>		
4	Зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæс онтæ	<p>Регулятивон универсалон архайд:</p> <p>Нысан æвæрын, проблемæ агурын æмæ æвæрын (урокæн, проектæн) ахуыргæнæгимæ æмæ хибарæй. Нысан сæххæст кæныны фæрæзтæ агурын къордты кусгæйæ, кæнæ ахуыргæнæджы æххуысæй. Ахуыргæнæджы æххуысæй кæнæ хибарæй архайдæн пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ кусын, нысанымæ йæ</p>	Рефлекси. Контролон урок.		<p>Зонын:рацыд æрмæгæй раиртæстытæ; Арæхсын: фæрстытæн дзуаппытæ дæттын, практикон æгъдауæй зонындзинæдтæй пайда кæны.</p>

			барын, рæдыдтæ агурын æмæ сæ раст кæнын. Критеритæм гæсгæ нысан сæххæст кæныны къæпхæн сбæрæг кæнын.			
5	Дæргъвæтин æмхæлæсонты растфыссынад	Коммуникативон универсалон архайд: Хи хъуыдытæ искæмæндзурын, аргументтæ æмæ сæ факттæй æххæст кæнын. Хи хъуыдытæ айвынмæ цæттæ уæвын, контр аргумент тыхджындæркуы рауайа, уæд. Критикон цæстæнгас химæ. Диалогы архайын: Искæмæ хъусын æмæ йæ фехъусын. Æндæр искайы позици æмбарын(тексты авторимæ диалогы цæуын). Алыхуызон хæстæ сæххæст кæныны тыххæй фысгæ æмæ дзургæ тексттæ аразын (хибарæй æмæ ахуыргæнæгимæ). Коммуникативон хæстæ	Ног æрмæг	Фæззыгон нывтæ. Зылангон æмæ æзылангон æмхæлæсонтæ кæрæдзийæ иртасын	Зонын: хъæлæсон æмæ æмхæлæсон мыртæ, æмкъай зылангон æмæ æзылангонтæ, Арæхсын: Дзырдтæн мырон-дамгъон анализ кæнынмæ.	

			сæххæст кæнынæн алыхуызы ныхасы ситуацитæ аразын. Къæйтты,къордт ы кусын(лидеры, критикы, æххæстгæнаæджы ролы).			
6		Дамгъæтæ гъ, дж, дз, къ, пь, ть, хь, ць, чь, дзырдты мидаг			Æмкъай зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсо нтæ (в-ф, г- к, дз-ц, гъ-х, з-с, дж-ч) кæрæдзийæ иртасын.	Зонын: Арæхсын: мыртæ дыууæ къордыл дих кæнын (зыл æмæ æзыл).
Фæззæг						
7		Уырыссаг æвзагæй æрбайсгæ дзырдты дамгъæтæ ё, ж, ш, щ, ь, ы, ь, э, ю, я раст кæсын æмæ фыссын.			Темæмæ гæсгæ	Зонын: раиртæст, Арæхсын: æнæрæдыдæй фыссынмæ
8		Алфавит		Ног æрмæг	Дæргъвæтин æмхъæлæсо нты растфыссын адыл бакусын	Зонын: зонын раиртæст, Арæхсын: дæргъвæтин æмхъæлæсонтæ цы дзырдты ис, уыдон æнæрæдыдæй фыссынмæ
Æгъдау - царды бындур						

9		Уæнг æмæ дзырд		Рефлекси. Контролон урок.		Зонын: темæмæ гæсгæ æнæрæдыдæй фыссын Арæхсын: фæрстытæн раст дзуаппытæ дæттынмæ
Зымæджы нывтæ						
10		Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын		Ног æрмæг	Дзырды арæзт, йæ хайттæ. (æмбарынад) Кæрон (æмбарынад)	Зонын: дзырдарæзт, Арæхсын: дзырдты кæрон, уидаг, разæфтуан æмæ фæсæфтуан бæрæг кæнын,
11		Æмхъæлæс онтæ й æмæ у кæм ис, ахæм дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын		Ног æрмæг	Уидаг - иумæйаг æмбарынад. Æмуидагон дзырдтæ (раиртæст).	Зонын: раиртæст Арæхсын: æмуидагон дзырдтæ ссарынмæ
12		Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын.		Ног æрмæг	Фæсæфтуан (раиртæст). Фæсæфтуант æ -æг, -аг, -он, -дон, -джын, сæ нысаниуджытæ.	Зонын: раиртæст, фæсæфтуантæ -æг, -аг, -он, -дон, -джын, Арæхсын: дзырдты фæсæфтуантæ бæрæг кæнынмæ
13		Цавд.		Ног æрмæг	Разæфтуан (раиртæст) разæфтуант æ æнæ-, æм-, а-, ба-, ра-, æрба-, ны-, с-. Дзырдты растфыссын ад.	Зонын: раиртæст, фæсæфтуантæ æнæ-, æм-, а-, ба-, ра-, æрба-, ны-, с-. Арæхсын: дзырдты фæсæфтуантæ бæрæг кæнынмæ
Зымæджы нывтæ						
14		Дзырды лексикон нысаниуæг		Рефлекси. Контролон урок.		Зонын: диалог æмæ монолог иртасын Арæхсын: диалог аразынмæ, аив ныхас кæнынмæ
Адæмæн зæхх у сæ дарæг						

15		Синонимтæ æ		Рацыд æрмæг сфæлхат кæнын		Зонын: рацыд æрмæгæй фæрстытæн раст дзуапштытæ дæттын Арæхсын: хибарæй хæслæвæрдтæ æххæст кæнынмæ
----	--	-------------	--	---------------------------	--	--

18		Антонимтæ		Ног æрмæг		Зонын: дзырдарæзт Арæхсын: дзырды бындур сбæлвырд кæнынмæ
----	--	-----------	--	-----------	--	--

Куыст -= царды цин

19		Ныхасы хæйттæ. Номдар		Рефлекси. Контролон урок.		Зонын: фæрстытæн дзуапштытæ дæттын рацыд æрмæгæй Арæхсын:
----	--	-----------------------	--	---------------------------	--	---

Бинонтæ

20		Стыр дамгъæ адæймагты нæмтты		Ног æрмæг	Дзырды лексикон нысаниуæг. (иумæйаг æмбарынад)	Зонын: раиртæст Арæхсын: дзырдуатимæ кусынмæ
----	--	------------------------------	--	-----------	--	---

21		Стыр дамгъæ горæтты, хъæуты, уынгты æмæ дæтты сæрмагонд нæмтты.		Ног æрмæг		Зонын: синонимтæ æмæ антонимты иумæйаг æмбарынад Арæхсын: антонимтæ æмæ синонимтæ дзырдуаты ссарынмæ
----	--	---	--	-----------	--	---

22		Стыр дамгъæ царæгойты нæмтты		Рефлекси. Контролон урок.		Зонын: рацыд æрмæгæй практикон æгъдауæй пайда кæнын Арæхсын: текстимæ кусынмæ
----	--	------------------------------	--	---------------------------	--	--

23		Рацыд æрмæг фæлхат кæныны урок		Ног æрмæг	Æрдз зымæгон. Номдар, миногон, мивдисæг. (иумæйаг æмбарынад) Номдар куыд ныхасы хай) иумæйаг	Зонын: ныхасы хæйтты иумæцаг æмбарынад Арæхсын: номдар, миногон, мивдисæг тексты мидæг бацамонынмæ
----	--	--------------------------------	--	-----------	--	---

					æмбарынад), йæ фæрстытæ, йæ ахадындына д,	
Мæргътæ æмæ цæрагойтæ - нæ хæлæрттæ						
24		Миногон		Ног æрмæг	Номдарты ивынад нымæцтæм гæсгæ: иууон æмæ бирæон нымæц.	Зонын: номдартæ нымæцтæм гæсгæ ивын Арæхсын: текстимæ кусынмæ
Уалдзæг						
25		Мивдисæг		Ног æрмæг		Зонын: номдарты дих сæрмагонд æмæ иумæййаг нæмттыл Арæхсын: сæрмагонд номдартæ раст фыссынмæ
Æрдзы фæзындтæ, æрдзы ивæнтæ						
26		Рацыд æрмæг фæлхат кæныны урок		Ног æрмæг		Зонын: раиртæст Арæхсын: номдарты кæрæттæ раст ивын фæрстытæм гæсгæ
Кæм райгуырдтæн, иæхи кæм базыдтон						
27		Хъуыдыйа д		Рефлекси. Контролон урок.	Изложени фыссыныл куыст	Зонын: тексты арæст Арæхсын: хи ныхæстæй текст ныффыссынмæ
Мæргъты цардæй						
28		Рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæныны урок		Ног æрмæг	Миногон куыд ныхасы хай, йæ иумæййаг нысаниуæг, йæ фæрстытæ.	Зонын: миногоны тыххæй иумæййаг æмбарынад Арæхсын: миногонтæ хицæн кæнынмæ æндæр ныхасы хæйттæй

Программæ домæ, цæмæй ахуырдаутæ хицæн кæной мыртæ æмæ дамгъæтæ

Программæ домæ, цæмæй скъоладзаутæ базоней тексты сæйрагдæр хъуыды рахицæн кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын, дзырдты

нысаниуæг зонын, текстæнийæ аивадон æууæлтæ рахатын; сахуыр уой хъуыды кæнын, рæзасæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгард кæной чиныг кæсынмæ.

Æвзагзонынады программæйы сæйраг нысан:

- гуырынкæнынуарзондзинадмадæлон æвзагмæ, куыд æппæтиронадæмыкультурайы æвдисæнмæ;
- ахуырдаутæмирон æвзаджыарæзт æмæ функционалархайдалысферæты æмæ ситуациызониндзинæдтæ рæзынкæнын;

Æвзагзонынады программæйы сæйраг хæстæ:

- ирон æвзагмæ уæлдай ахаст гуырын кæнын, куыд ирон культурайы аивдæр фæзынд;
- разæнгард кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурайы бындурон ахуырмæ, раттын зониндзинæдтæ ирон æвзаджы нысанти системæй йæ арæз æмæ йæ функцитæ
- зониндзинæдтæй практикон æгъдауæй пайда кæнын литературон æвзагыл дзургæ æмæ фысгæ ныхасы
-

Азы кæронмæ скъоладзаутæ хъуамæ базоний:

- ✓ æппæт дамгъæты нæмттæ;
- ✓ хæлæсон æмæ æмхъæлæсон, зылангон æмæ æзылангон мыртæ;
- ✓ дамгъæтæ ё, э, ю, я, ж, ш, щ;
- ✓ уæнг; цавдон æмæ æнаæцавдон уæнгтæ;
- ✓ дзырды лексикон нысаниуæг;
- ✓ синонимтæ æмæ антонимтæ;
- ✓ номдар, миногон æмæ мивдисæджы æмбарынадтæ; сæ фæрстытæ;
- ✓ хъуыдыйады арзт;
- ✓ хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ;
- ✓ æрхæцæн нысæнтты хуызтæ хъуыдыйады кæрон;
- ✓ текстæ æмбарынад;

Ахуырдаутæ хъуамæ арæхсой:

- ✓ дзырдтæ алфавитон уагыл фыссын æмæ дзурынмæ;
- ✓ зыладамгъæтæ каллиграфин æгъдауæй раст фыссынмæ;
- ✓ дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ уæнггай хæссынмæ;
- ✓ хъæлæсон у æмхъæлæсон у-йæ иртасынмæ;
- ✓ зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ кæрæдзийæ иртасынмæ;
- ✓ сæрмагонд номдарты стыр дамгъæ фыссынмæ;
- ✓ дæргъвæтин æмхъæлæсонтимæ дзырдтæ раст фыссынмæ;
- ✓ мырон-дамгъон равзæрст кæнынмæ;
- ✓ дзырдты цавд æвæрынмæ;
- ✓ дзырдтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ хицæн кæнынмæ;
- ✓ номдартæ, миногонтæ, мивдисджытæ сæ фæрстытæм гæсгæ иртасынмæ
- ✓ хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ амонинмæ;
- ✓ хъуыдыйады кæрон хъæугæ нысан æвæрынмæ;
- ✓ хъуыдыйад раст хъæлæсы уагæй кæсынмæ;
- ✓ дзырдтæ æмæ цыбыр хъуыдыйæдтæ фыссынмæ;

- ✓ тексты темæ бæрæг кæнынмæ æмæ йын сæргонд хъуыды кæнынмæ;
- ✓ тексты мидис хи ныхæстæй дзурынмæ.

Литературæ:

1. Дзампаты Л. Ирон æвзаг 3 кълас, Дзæуджыхъæу, 2015
2. Ирон æвзаджы программæ 1-11-æм кълæстæн, Дзæуджыхъæу, 2014
3. Пагæты З. 1-4 къл. Ахуыргæнинагтæ кæсын- фыссын куыд зонынц, уымæн бæрæгæнæнтæ æвæрыны бæрцбарæнтæ. Дзæудж. 2003
4. Сидахъаты А. Дидактон æрмæг ныхасы рæзтыл кусынаен. Дзæуджыхъæу, 2013.
5. Дзытиаты Э. Гæбæраты Р. Диктантæ æмæ сфæлдыстадон куыстытæ ирон æвзагæй. 1-2 кълæстæн. Дзæуджыхъæу. 2011

Æмбарынгәнән фыстæг

Кусæн программæ арæзт æрцыд ног стандарты домæнтæм гæсгææмæ ЮНЕСКО-йы кафедрæйы арæзт ахуырадон комплекты бындурыл. Ирон æвзагæн лæвæрд цауы къуыри 2 сахаты (æдæппæт 102 сахаты)

Кæд æмæ райдайæн скъола бындур æвæры сывæллæтты алывæрсыг рæзтæн, уæд ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæзт у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- цæмæй ахуырдаутæ кæрæдзиимæ иронау дзурын сахуыр уой, уый тыххæй сын хъæуы сæ раст кæсыны, фыссыны æмæ хъуыды кæныны фæлтæрддзинад фидар кæнын:

- ахуырдауты фысгæ ныхасы рæзтыл кусын, грамматикæйы фарстаты сæ зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнын:

- сывæллæтты алывæрсыг хъомыладыл кусын мадæлон æвзаджы фæрцы.

Ахуыргæнагæн бæрæггонд нысантаæ сæххæст кæнын хуыздæр бантысдæн кæсыны æмæ æвзаджы урокты.

Ахуырадон стандартты домæнтæм гæсгæ Уæрæсейы цæрæг алы адамæн дæр йе 'взаджы кад се 'хсæн бæрзонддæр ист æрцауа. Ирон æвзаджы ахуыргæнджыты размæ æвæрд ис бæрнон проблемæ - предметы ахуыр кæныны хъуыддаг фæхуыздæр кæнын. Уыцы нысан æнцондæр у райдайæн скъолайы æххæст кæнын.

Ирон æвзаджы программæйы сæйраг идея у скъоладзауы ахуыры процессы сæйраг архайæг уæвынмæ сразæнгард кæнын.

Ирон æвзаджы программæйы сæйраг хицæндзинад – скъоладзаутæн комплексон æгъдауæй æвзаджы тыххæй зонындзинæдтæ раттын.

Æвзагзонынады программæйы спецификонхицæндзинæдтæ:

- мадæлон æвзагыл дзурыны нормативон арæхстдзинад: дзырдты растфыссынад æмæ растдзурынад, хъуыдыйæдты арæзт æмæ фыссынад.
- лингвистон компетенци: æвзаджы иуæгты системон ахуырад, сæ арæзт, зæлынад, фыссынад æмæ ныхасы.
- ныхасы компетенци: ныхас æмбарын æмæ дзы арæхстджынаæй пайда кæнын хъуыдыйæдтæ аразгæйæ:
- коммуникативон компетенци: æвзагæй пайда кæныны фæлтæрддзинад ныхасы алыхуызон сферæты (царды, ахуырады, официалон, социалон æмæ культурон) рæзын кæнын
- культурон компетенци:
- лингвокультурологическая (лингвокультурологическая) компетенция: изучение русского языка проводится на основе диалога национальной культуры с русской культурой с целью более глубокого понимания их обеих, а также русского языка и русской речи, созданных на русском языке произведений, для подготовки учащегося к межкультурной коммуникации и для его воспитания как поликультурной личности.

Программа домы, цæмæй ахуырдаутæ хицæн кæной мыртæ æмæ дамгъæтæ

Программæ домы, цæмæйскъоладзаутæ базонотекстысæйрагдæрхъуыдырахичæнкæнын, уацмысымидисхиныхæстæйрадзурын, дзырдтынысаниуæгзонин, текстæнйæ аивадон æууæлтæ рахатын; сахуыруойхъуыдыкæнын, рæзасæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгардкæнойчиныгæсынмæ.

Æвзагзонынадыпрограммæйысæйрагнысан:

- гуырынкæнынуарзондзинадмадæлон æвзагмæ, куыд æппæтиронадæмыкультурæйы æвдисæнмæ;
- ахуырдаутæмирон æвзаджыарæзт æмæ функционалнархайдалысферæты æмæ ситуациызониндзинæдтæ рæзынкæнын;

Æвзагзонынадыпрограммæйысæйрагхæстæ:

- ирон æвзагмæ уæлдай ахаст гуырын кæнын, куыд ирон культурæйы аивдæр фæзынд;
- разæнгард кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындурон ахуырмæ,
- раттын зониндзинæдтæ ирон æвзаджы нысанти системæй йæ арæз æмæ йæ функцитæ
- зониндзинæдтæй практикон æгъдауæй пайда кæнын литаретурон æвзагыл дзургæ æмæ фысгæ ныхасы

Предметы струкураæ

Райдайæн кълæсты ирон æвзаг ахуыр кæнын у лингвистикон ахуырадоны æмæ сывæллæтты ныхасы рæзты фыццаг сæрмагонд этап. Йæ сæрмагондзинад уый мидаг ис, æмæ у æнгом баст у иннæ ахуырадон предметимæ, уæлдай дæр та ирон литературон кæсынадимæ æмæ уырыссаг æвзаг æмæ литературон кæсынадимæ. Иумæ райсгæйæ аразынц иу ахуырадон хай-диалогити.

Фыццагæм къласы ирон æвзаг æмæ ныхасы разтыл куысты бындур у «Абетæ» ахуыр кæнын рæстæг. Дих кæны æртæ хайыл:

1. бацæттæгæнæн рæстæг;
2. дамгъæтæ ахуыр кæнын рæстæг;
3. рацыд æрмæг бафидар кæнын рæстæг.

Ацы хæйттæй алкацийæн дæр лæвæрд цæуы сахæттæ 12с.-бацæттæгæнæн рæстæгæн, 64с.-абетæ ахуыр кæнынæн æмæ 20с.-кæсын æмæ фыссын ахуыр кæнынæн.

Кæсын-фыссын ахуыр кæнын сæйраг хæс у: дамгъæтæ фыссын ахуыргæнгæйæ сабиты кæсыныл дæр æфтауын.

Сывæллæттæн, хуымæтæг хуызы сæ графикон æмæ кæсын ныбыктæ фидаргæнгæйæ, уæрæхдæр кæны сæ алыварсы дунæмбарынад, хъæздыг æмæ активон кæны сæ дзырдут, рагагъоммæ рæзын, сæ грамматикон –орфографион зониндзинæдтæ.

Ног програмæмæ гæсгæ (Юнескойы кафедрæйы проектмæ гæсгæ) афæдзы фæстаг цыппæрæм хайы æвзаг æмæ литературæ хицæн предметы хуызы ахуыр кæнын кæй райдайынц, уымæ гæсгæ сабитæн уæрæхдæр кæнынц сæ

дунеамбарынад æмæ хъуыдыкæнынад, хъæздэгдæр кæны сæ ныхасы хъæд æмæ дзырдуат.

Сывæллæттæ фыццаг хатт 1-ам къласы базонгæ вæййынц ирон æвзаджы системæ æмæ ныхасы культураимæ

Предмет «Ирон æвзаг æмæ литературон кæсынад» ахуыр кæныны мидисы рахицæн кæнæн ис ахæм хæйттæ:

- коммуникативон зонындзинæдтæ ныхасы сæйраг хуызты: хъусын, дзурын, кæсын æмæ фыссыны;
- æвзаджы мадзæлттæ æмæ сæ пайда кæныны фæлтæрддзинад;
- социокультурон зонындзинæдтæ;
- иумæйаг ахуырадон æмæ сæрмагонд ахуырадон зонындзинæдтæ.

Ацы цыппар хайæ сæйрагдæр у фыццаг – коммуникативон, уымæн æмæ уый фæрцы сбæрæг кæнæн ис, сывæллон цы базыдта ахуыры алы этапты, уый. Фæлæ цыппар хайы кæрæдзийыл сты æнгом баст, æппарæн дзы никацыйæн ис, уæд хæлд æрцаудзæн ахуырадон предмет «Ирон æвзаг æмæ литературон кæсынады» иудзинад.

Предметон хай «Ирон æвзаджы системæ»

1 хай. «Фонетикæ æмæ графикæ»

- мыртæ æмæ дамгъæтæ кæрæдзийæ иртасын;
- ирон æвзаджы мырты дих зонын (хъæлæсонтæ – цавдон/æнæцавдон, - лаемагъ/тыхджын, уырыссаг æвзагæй æрбайсгæ; æмхъæлæсонтæ – æмкъай/æнæкъай, зылангон/æзылангон, дывæргонд, уырыссаг æвзагæй æрбайсгæ.)
- дамгъуаты кæрæдзийы фæдыл куыд æвæрд сты, уый зонын.

2 хай. «Орфоэпи»

Скъоладзауы сахуыр кæнын хъæуы:

- ирон литературон æвзаджы æгъдæуттæ зонын, ома ирон æмæ уырыссаг алфавиты уыцы иу дамгъæтæ алыхуызы мыртæ кæй дæттынц, уый зонын (з, с, ц, дз); кавказаг кæй хонæм (хъ,къ,цъ æмæ а.д.), уыцы мырты растдзурынад. Уыдон цæйбæрц хорз бамбарой, уымæй аразгæ уыдзæн сæ аив дзырд.

3 хай. «Дзырды арæзт»

Ахуырдаутæ хъуамæ зоной:

- дзырдтæ уæнгтыл дих кæнын, иу рæнхъæй иннæмæ хæссын;
- адæймагты нæмттæ æмæ мыггæгтæ, уынгты, фосы æмæ æнд. ах. нæмттæ стыр дамгъæйæ фысгæ кæй сты.

4 хай. «Лексикæ»

Скъоладзауы зонын хъæуы:

- дзырдтæ фæрстытæм гæсгæ иртасын (чи? цы?);
- дзырдтæ сæ нысаниуæгтæм гæсгæ иртасын (комкоммæ ахæсгæ);
- дзырдтæм антонимтæ, синонимтæ æвзарын зонын;

5 хай. «Морфологи» (ног чингуытæм гæсгæ)

- номдары грамматикон миниуджытæ иртасын (хауæн, нымæц)
 - миногони грамматикон миниуджытæ иртасын (хауæн, нымæц);
- миногон номдаримæ бастæй куыд тасындзæг кæны;
- Мивдисæджы грамматикон миниуджытæ иртасын (нымæц, афон, цæсгом)

6 хай. «Синтаксис»

Скъоладзауы ахуыр хъæуы:

- ныхас хъуыдыйæдтыл дих кæнын;
- хъуыдыйæдтæ сæ загъды нысанмæ гæсгæ иртасын, - хъæлæсы уагæй раст дзурын;
- хъуыдыйады райдайæн стыр дамгъæйæ фыссын, йæ кæроны та стъæлф æвæрын.

Предметон хай «Орфографи æмæ пунктуаци»

Скъоладзауæн бацамоннын:

- растфыссынады æгъдæутгæ (хæрз хуымæтæг хуызы)
- чиныгæй æнæ рæдыдæй чысыл тексттæ фыссын;
- ахуыргæнæджы кастмæ гæсгæ чысыл тексттæ фыссын, рæдыдтыл кусгæйæ сабийæн йæхицæн агурын кæнын йæ рæдыд.

Предметон хай «Ныхасы рæзт»

Сывæллæтты ахуыр кæнын:

- дзырдты бæлвырд тематикон къордтыл дих кæнын;
- фæрстытæм гæсгæ цыбыр радзырдтæ аразын;
- хуымæтæг мидисджын нывтæ æвзарын æмæ уыдонмæ гæсгæ дзургæ сочиненитæ æмæ радзырдтæ аразын;
- æрвылбон архайын иронау аив дзурынын;
- искæйы ныхасмæ бæстон хъусын æмæ йын раст дзуæппытæ дæттын;
- хи хъуыдытæ дзурын;
- хибарæй лæвæрд текстæн йæ хъуыдымæ гæсгæ сæргонд дæттын;
- хи ныхæстæй цыбыр тексттæ дзурын;
- сфæлдыстадон куыстытæ кæнын.

№	Сахæгты нымæц	Урочы темæ	Универсалон ахуырадон архæйдтытæ	Урочы тип	Равзарина г фарстатæ	Скъоладзауы зонындзинæдтæм домæнтæ
1		Мыртæ æмæ дамгъæтæ	Зонындзинадтæ райсынынл архайд (познавательны): информаци уын	Рацыд æрмæг зæрдыл æрлæу уын	Зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ	Зонын: мыртæ дих кæнын (хъæл. æмхъ.; зыл., æзыл.);

			<p>чиныджы, таблицæты, иллюстрациты, схемæты, компьютеры. Анализ кæнын (сæйраг хъуыды хицæн кæнын, цæмæй арæзт у), хатдзæгтæ кæнын фактты бындурыл. Фæзындтæ æмæ факттæ къордтыл дих кæнын.</p> <p>информаци аразын (пъланы, тексты, таблицæйы, схемæйы хуызы).</p>	кæнын		<p>Арæхсын: сырон-дамгъон анализ кæнынмæ; дзырд уæнгтыл дих кæнынмæ; иу рæнхъæй иннæмæ хæссынмæ.</p>
2		Алфавит		Рацыд æрмæг зæрды л æрлау уын кæнын	Ирон æвзаджы алфавит	<p>Зонын: ирон алфавиты дамгъæты рæнхъæвæрд</p> <p>Арæхсын: алфавитмæ гæсгæ номхыгъд ныффыссын</p>
3		Дæргъвæт ин æмхъæлæс онтæ		Рацыд æрмæг зæрды л æрлау уын кæнын	Дæргъвæт ин æмхъæлæс онтæ æмæ сæ растфыссы над	<p>Зонын: раиртæст</p> <p>Арæхсын: дæргъвæтин æмхъæлæсон тæ цы дзырдты ис, уыдон раст фыссынмæ</p>
4		Цавд		Рацыд æрмæг зæрды л æрлау уын	Цавд. Цавдон уæнгтæ	<p>Зонын: Раиртæст</p> <p>Арæхсын: дзырдты</p>

				кæнын		цавдон уæнг сбæрæг кæнын
5		Вазыгджын дзырдтæ		Ног æрмæг	Иумæйаг æмбарынад вазыгджын дзырдтæй. Сæ растфыссынад	Зонын: вазыгджын дзырдтытыххæй раиртæст Арæхсын: вазыгджын дзырдтæ растфыссынмæ
6		Номдар Номдарты ивынад хауæнтæм гæсгæ	Удгоймагон универсалон архайд (личностные): Адæймаджы раконд хъуыддаг адæймагæй хицæн кæнын зонын, алыхуызон ситуациы йын аргъ кæнын зонын. Адæймаджы раконд хъуыддагтæй хорз кæнæ æвзæр рахонæн кæцыйæн ис, уый æмбарын(афтæ хи хъуыддагтæн дæр). Хи хорз, кæнæ æвзæр миниуджытыл сæттын æмæ сæ æмбарын. Дæ райгуырæн бæстæимæ, Уæр æсеимæ дæ цы бæтты, уыцы миниуджытæ зонын æмæ сæдзурын.	Ног æрмæг	Номдары иумæйаг æмбарынад. Номдарты ивынад хауæнтæм гæсгæ.	Зонын: раиртæст Арæхсын: номдартæ иннæ ныхасы хæйттæй иртасын фæрстыты руаджы

			<p>Дæхи хуызæн чи нæу, ахæм адæммимæ дзурын зонын,æндæр адæмы хæттыты минавæрттæн аргъ кæнын. Иумæйаг хи дарыны æгъдæуттæй пайда кæнын зонын, конфликттæй хи хъахъхъæнын. Алыхуызон ситуациыты хи дарыны æгъдæуттæ æвзарын зонын.</p> <p>Хи æвзæр мининуджытæ зонын æмæ сын дзуапп дæттын(хи æфхæрын зонын, искайы æфхæрд æмбарын дæхи раконд æвзæр хъуыддаджы тыххæй)</p>			
7	Номдарты тасындзæг. Номон хауæн			Ног æрмæг	Фæрстытæ м æмæ кæрæттæм гæсгæ номдарты хауæнты хуызтæ бæрæг кæнын.	Зонын: хауæнтæ Арæхсын:номдар тасындзæг кæны иуон æмæ бирæон ным.

8		Гуырынон хауæн		Ног æрмæг	Фæрстытæ кæй? Цæй?	Зонын: гыраёнон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
9		Дæттынон хауæн		Ног æрмæг	Кæмæн? Цæмæн?	Зонын: дæттынон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
10		Арæзтон хауæн		Ног æрмæг	Кæмæ? Цæмæ?	Зонын: арæзтон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
11		Иргæстон хауæн		Ног æрмæг	Кæмæй? Цæмæй?	Зонын: иргæстон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
12		Æддæгбынатон хауæн		Ног æрмæг	Кæуыл? Цæуыл?	Зонын: æддæгбынатон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
13		Цæдисон хауæн		Ног æрмæг	Кæимæ? Цæимæ?	Зонын: цæдисон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
14		Хуызæнон хауæн		Ног æрмæг	Кæйау? Цæйау?	Зонын: хуызæнон хауæны фæрстытæ Арæхсын:
15		Рацыд æрмæг фæлхат кæнын	Удгойм агон универсалон архайд (личностные):		Номдарты растфыссынад	Зонын: хауæнтæ Арæхсын: номдарты кæрæттæ раст фыссын,
16		Номдарты бирæон нымæцы арæзты хицæндзинæдтæ		Ног æрмæг	Н. бирæон нымæцы арæзты хицæндзинæдтæ. Хъæлæсон а æмæ о-йы ивынад амæ. Бирæон нымæцы	Зонын: номдартæ ивын нымæцтæм гæсгæ, Арæхсын: номдарты хицæндзинæдтæ

					фәсәфтуан т-йы дывәркәһынад.	бирәон нымәцы хынцын
1 7		Номдарты растфыссынад		Ног әрмәг		Зонын: Арәхсын:
1 8		Номдар фәлхат кәһын	Удгойм агон универсалон архайд (личностные):	Рефлекси, контролон урок		Зонын: Арәхсын:
1 9		Миногоһ		Ног әрмәг	Миногоһы иумәйаг әмбарынад.	Зонын: раиртәст Арәхсын: миногоһ фәрстытәм гәсгә иннә ныхасы хәйттәй иртасын
2 0		Миногоһты тасындзәг		Ног әрмәг	Миногоһты тасындзәг. Синонимтә әмә антонимтә	Зонын: раиртәст Арәхсын: миногоһтә тасындзәг әкһын
2 1		Номивәг Цәсгомон номивджытә		Ног әрмәг	Номивәджы иумәйаг әмбарынад	Зонын: раиртәст Арәхсын: цәсгомон номивджытә
2 2		Цәсгомон номивджыты тасындзәг		Ног әрмәг	Цәсгомон номивджыты тасындзәг. Цәсгомон номивджыты цыбыр формәтә.	Зонын: Арәхсын: номивджытә тасындзәг кәһын
2 3		Цәсгомон номивджытә фәлхат кәһын	Удгойм агон универсалон архайд (личностные):	Контролон урок	Цәсгомон номивджыты растфыссынад	Зонын: Арәхсын: номивджытә растфыссын

2 4		Мивдисæг. Мивдисæджы афонтæ		Ног æрмæг	Мивдисæджы иуæйаг æмбарынад. Мивдисæджы афонтæ	Зонын: раиртæст Арæхсын: мивд. Изнæ ныхасы хæйттæй иргасын
2 5		Мивдисæджы ивынад нымæцтæм гæсгæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
2 6		Мивдисæджы ивынад цæсгæмттæм гæсгæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын: мивдисджытæ ивын Нымæцтæм гæсгæ
2 7		Нырыккон афоны 1 аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
2 8		Нырыккон афоны 2 аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
2 9		Нырыккон афоны 3аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
3 0		Ивгъуыд афоны 1 аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
3 1		Ивгъуыд афоны 2аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
3 2		Ивгъуыд афоны 3аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		Зонын: Арæхсын:
3 3		Суинаг афоны 1 аг цæсгомы		Ног æрмæг		

		мивдисджытæ				
3 4		Суинаг афоны 2 аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		
3 5		Суинаг афоны 3аг цæсгомы мивдисджытæ		Ног æрмæг		
3 6		Мивдисджыты кæрæтты растфыссынад		Ног æрмæг		
3 7		Мивдисæг фæлхат кæнын	Удгойм агон универ салон архайд (лично стные):	Рефлекси.	Мивдисджыты растфыссынад	Зонын: Арæхсын: мивдисджытæ раст фыссын
3 8		Фæрсдзырд		Ног æрмæг	Фæрсдзырдты иумæйаг æмбарынад. Ф.иртасын фæрстытæм гæсгæ	Зонын: раиртæст Арæхсын: фæрсдзырд иртасын иннæ ныхасы хæйттæй
3 9		Фæрсдзырдты растфыссынад	Удгойм агон универс алон архайд (лично стные):	Фæлхат кæныны урок	Фæрсдзырдты растфыссынадыл бакусын	Зонын: Арæхсын:
4 0		Хъуыдыйад		Ног æрмæг	Хъуыдыйады тыххæй æмбарынад. Дзырдты рæнхъæвæрд хъуыдыйады.	Зонын: раиртæст Арæхсын: хъуыдыйæдтæ аразын.
4 1		Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ		Ног æрмæг	Хъ.æмхуызон уæнгтæ бæттæгтимæ æмæ æнæ бæттæгтæй.	Зонын:раиртæст Арæхсын: хъуыдыйæдтæ æмхуызон

					Æрхæцæн нысæнттæ	уæнгтимæ аразын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрын
4 2		Вазыгджын хъуыдыйад		Ног æрмæг	В.хъ.растфыссын ад	Зонын: вазыгджын хъуыдыйæдты арæзт. Арæхсын:
4 3		Рацыд æрмæг фæлхат кæнын	Удгойм агон универс алон архайд (лично стные):	Рефлекси и. Контроло н урок		
4 4		Сидæн			Сидæн. Æрхæцæн нысæнттæ сидæнимæ.	Зонын: раиртæст Арæхсын: сидæн кæм уа, ахæм хъуыдыйæдтæ аразын
4 5		Комкоммæ ныхас		Ног æрмæг	К.н. иумæйаг æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхас кæм ис, ахæм хъуыдыйады	
4 6		Комкоммæ ныхас фæлхат кæнын		Контроло н урок		Зонын: раиртæс Арæхсын: комкоммæ ныхас кæм ис, ахæм хъуыдыйæдтæ хъæлæсы уагæй раст кæсын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрын.
4 7		Рацыд æрмæг фæлхат кæнын	Удгойм агон универс алон архайд (лично стные):	Рефлекси и. Рацыд æрмæг фæлхат кæнын		

Запланированные по программе проверочные работы ФГОС

Контрольные работы	1 класс				2 класс				3 класс				4 класс			
	четверть				четверть				четверть				четверть			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Списывание				1			1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Словарный диктант				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Контрольное изложение														1		1
Диктант с грамматическим заданием							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Скьоладзаутæ хъуамæ зоной

- ✓ 4-æм къласы ирон æвзаджы грамматикайæ цы темæтæ сахуыр кодтой, уылонæн сæ сæйрагдæрты раиртæстытæ;
- ✓ вазыгджын дзырдты тыххæй æмбарынад, сæ растфыссынад;
- ✓ ныхасы хæйтты тыххæй æмбарынад;
- ✓ номдарты тасындзæг иууон æмæ бирæон нымæцты, сæ растфыссынад;
- ✓ миногонты нысаниуæн, сæ растфыссынад;
- ✓ цæсгомон номивджытæ. Сæ тасындзг, сæ растфыссынад;
- ✓ мивдисджыты ивынад цæсгæмтгæм, афонтæм æмæ нымæцтæм гæсгæ;
- ✓ фæрсдзырдты иумæйаг æмбарынад;
- ✓ хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ бæттæгтæ *æмæ, та, фæлæ*-имæ;
- ✓ вазыгджын хъуыдыйæдтæ бæттæгтæ *æмæ, фæлæ, та*-имæ;
- ✓ сидæн, æрхæцæн нысæнттæ сидæнимæ;
- ✓ комкоммæ ныхас, æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасимæ

Скьоладзаутæ хъуамæ арахсой:

- ✓ орфографион æмæ каллиграфион æгъдауæй 70-80 дзырдæй арæзт текст фыссынмæ;
- ✓ вазыгджын дзырдтæн сæ аразæг хæйттæ бæрæг кæнынмæ;
- ✓ синонимтæ æмæ антонимтæй пайда кæнынмæ;
- ✓ номдартæ тасныдзæг кæнынмæ;
- ✓ миногонты тасындзæджы хицæндзинаедтæ амонынмæ;
- ✓ цæсгомон номивджытæй ныхасы раст пайда кæнынмæ;
- ✓ мивдисджытæ ифтындзæг кæнынмæ;
- ✓ фæрсдзырдтæ фæрстытæм гæсгæ иртасынмæ;
- ✓ æмхуызон уæнгтимæ æнæ бæттæгтæй æмæ бæттæгтимæ хъуыдыйæдтæ аразынмæ;
- ✓ бæттæгтимæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразынмæ;
- ✓ комкоммæ ныхас хъæлæсы уагæй хицæн кæнынмæ;
- ✓ цау кæнæ фæзынд чысыл радзырды хуызы ныфффыссынмæ;
- ✓ сидæн хъæлæсы уагæй æмæ æрхæцæн нысæнттæй хицæн кæнынмæ;
- ✓ пъланмæ гæсгæ æмæ æнæ пъланæй сочинени æмæ изложении фыссынмæ;
- ✓ диалог æмæ монологон ныхас аразынмæ;
- ✓ тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын æмæ йæ хæйттыл дих кæнынмæ;
- ✓ текстæн сæргонд хъуыды кæнынмæ;
- ✓ радзырдтæ цæттæ райдайæн æмæ цæттæ кæронмæ гæсгæ ныфффыссынмæ;
- ✓ текстæн лексикон анализ скæнынмæ.